

Η κατοικία με αίθριο στο Βορρά και στο Νότο. Παράμετροι που φέρνουν κοντά τα δύο άκρα.

Έλενα Αθανασιάδου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη βόρεια Ευρώπη υπάρχουν πολλά παραδείγματα κατοικιών οργανωμένων γύρω από ένα αίθριο, όπως και στη νότια Ευρώπη. Οι Βόρειοι από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα στράφηκαν προς αυτή την τυπολογία- με πρωτεργάτες τον Mies van der Rohe, τον Le Corbusier και τον Alvar Aalto- στην προσπάθειά τους να δημιουργήσουν μία λειτουργική αρχιτεκτονική, που θα άφηνε το φως να διαχέεται μέσα στην κατοικία, διασφαλίζοντας καλύτερη σχέση ανάμεσα στους εσωτερικούς και τους εξωτερικούς της χώρους. Στις χώρες του νότου, η προσπάθεια αυτή συνδεόταν άμεσα με την επιθυμία των αρχιτεκτόνων να διαμορφώσουν μια νέα αρχιτεκτονική ταυτότητα, μακριά από τους νεοκλασικισμούς του παρελθόντος, υιοθετώντας στοιχεία τόσο από την αρχαία όσο και από την ανώνυμη αρχιτεκτονική παράδοσή τους.

Βορράς και Νότος συμπορεύονται στην αναζήτηση παρόμοιων μορφών. Σλόγκαν όπως «*less is more*» και «*form follows function*», συνυπάρχουν με την αυθόρμητη φύση των ανθρώπων της Μεσογείου και κατά συνέπεια και των αρχιτεκτόνων που λειτουργούν περισσότερο με το συναίσθημα. Οι διαφορές κλίματος, η προσπάθεια εξασφάλισης της ιδιωτικότητας ή της εξωστρέφειας, η εναρμόνιση και η συνύπαρξη της κατοικίας με το φυσικό περιβάλλον στο οποίο εντάσσεται, η μεγάλη σημασία που δίνεται στην επιλογή των υλικών τα οποία θα χρησιμοποιηθούν, αλλά και η υιοθέτηση του συγκεκριμένου τύπου σε αρχιτεκτονικές επεμβάσεις μεγάλης κλίμακας, είναι μερικά από τα στοιχεία που θα αναλύσουμε, για να καταλήξουμε πως, μέσα από την προσπάθεια των αρχιτεκτόνων για ένα νέο τρόπο κατοίκησης, γίνεται μια στροφή στη σύνθεση κατοικιών με αίθριο.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: αίθριο, μεσογειακότητα, μοντέρνο κίνημα.

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ανήκοντας τόσο στην κλασική όσο και στην λαϊκή παράδοση, η κατοικία με αίθριο φάνηκε να μπορεί να προσαρμοστεί στις λειτουργικές απαιτήσεις μιας μοντέρνας κατοικίας, αλλά επίσης διευκόλυνε το μεσογειακό τρόπο ζωής, που ήθελε μεγάλο μέρος της καθημερινότητας να συμβαίνει εκτός της κατοικίας, στον εξωτερικό χώρο. Σίγουρα υπάρχουν μελέτες που εξετάζουν τις ομοιότητες και τις διαφορές στις αρχιτεκτονικές συνθέσεις μεταξύ Βορρά και Νότου μέσα σε ένα γενικότερο πλαίσιο, ή συγκρίνοντας έναν ή περισσότερους αρχιτέκτονες, χωρίς όμως να αναφέρονται απαραίτητα, στο συγκεκριμένο τύπο κατοικίας¹. Η δική μου προσπάθεια είναι να τον ερευνήσω και να προσπαθήσω να εξηγήσω τους λόγους εκείνους για τους οποίους απαντάται τόσο στο Βορρά όσο και στο Νότο, είτε έχει να κάνει με ομοιότητες, είτε με τις μεταξύ τους διαφορές.

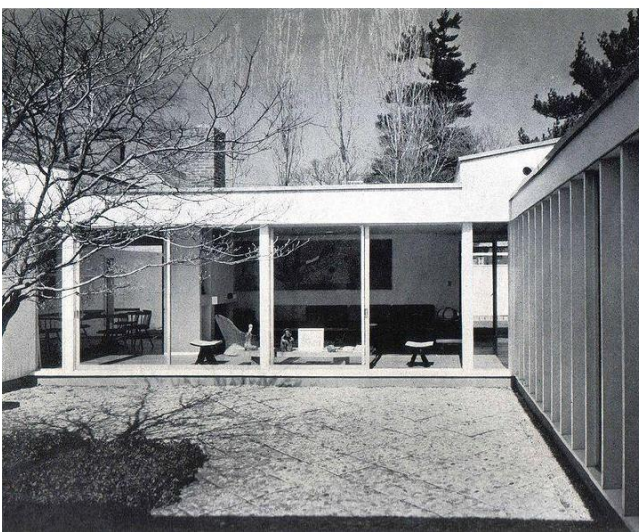
2. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνά μου, μετά από πολύ σκέψη, περιορίστηκε στην Ευρώπη, επιλέγοντας παραδείγματα από την περιοχή της Σκανδιναβίας (με κυριότερο εκπρόσωπο τη Φινλανδία) και τη Γερμανία, κυρίως σε ό,τι αφορά την περίοδο του μεσοπολέμου. Στην άλλη μεριά βρίσκονται οι χώρες της Μεσογείου. Όσον αφορά την εξεταζόμενη περίοδο πρόκειται για τον 20ο και τον 21ο αιώνα. Προσπάθησα να πάρω παραδείγματα όσο πιο αντιπροσωπευτικά γινόταν από όλες αυτές τις περιόδους και να καλύψω δίκαια, ένα ευρύ χρονικά φάσμα κατοικιών.

---

¹Sabatino, M (2011) *Pride in Modesty*, Toronto: University of Toronto Press

Θα ήθελα, παρ' όλα αυτά, να επιστήσω την προσοχή σε παραδείγματα κατοικιών με αίθριο από τη Βόρεια Αμερική. Πολλά από τα παραδείγματα αυτά είναι έργα Ευρωπαίων αρχιτεκτόνων που για διάφορους λόγους (κυρίως πολιτικούς) είχαν μεταναστεύει στις ΗΠΑ (εικόνα 1). Η εκεί παρουσία τους, η συναναστροφή και η ανταλλαγή ιδεών με αμερικανούς συναδέλφους, το πρόσφορο έδαφος που βρήκαν για τους πειραματισμούς τους², που ήδη είχαν ξεκινήσει στην Ευρώπη και διακόπηκαν ξαφνικά από τον πόλεμο, επηρέασαν σημαντικά τα αρχιτεκτονικά γεγονότα εκείνης της εποχής³. Επίσης θα ήθελα να κατονομάσω δύο αρχιτέκτονες τον Hassan Fathy και τον Chales Correa⁴, που σεβόμενοι τις παραδόσεις της χώρας τους, Αιγύπτου και Ινδίας αντίστοιχα, έδωσαν, ο καθένας με το δικό του τρόπο, εξάισια παραδείγματα κατοικιών με αίθριο, τόσο σε μικρή όσο και σε μεγάλη κλίμακα (εικόνα 2). Τέλος θεωρώ σημαντικό να αναφερθώ και στους Ιάπωνες αρχιτέκτονες, όπως ο Tandoo Ando και ο Shigeru Ban που, τόσο λόγω μινιμαλιστικής διάθεσης όσο και λόγω θρησκευτικών παραδόσεων και νοοτροπίας, έχουν να αναδείξουν κατοικίες με αίθριο. Για όλα τα παραπάνω μίλησα πολύ επιγραμματικά ελπίζοντας να αποτελέσουν αντικείμενο μελέτης στο μέλλον.

Εικ. 1: LLUIS SERT _ CAMBRIDGE 1957

Εικ.2: CHARLES CORREA _ BANGALORE 1985

3. ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ

3.1 ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Κάποιος θα πίστευε πως σε ένα κλίμα όπως αυτό του Βορρά, όπου κυριαρχούν οι κρύοι χειμώνες, τα μεγάλα ανοίγματα, ένα από τα χαρακτηριστικά των κατοικιών με αίθριο, είναι απαγορευτικά. Ίσως και να έχουν δίκιο. Αυτό όμως που υπερισχύει είναι η ανάγκη για την εισροή του φωτός. Αυτή διασφαλίζουν τα μεγάλα ανοίγματα. Αντίθετα στο Νότο διασφαλίζουν μια καλύτερη επαφή με την υπαίθρια ζωή. Λόγω κλίματος μεγάλος χρόνος από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων της Μεσογείου δαπανάται στον εξωτερικό υπαίθριο χώρο. Αυτό επιτυγχάνεται με τον καλύτερο τρόπο μέσω του αιθρίου, ενός προφυλαγμένου εξωτερικού χώρου, που τείνει να θεωρείται ένα ακόμη

²Ο Mies van Der Rohe, με τα περίπτερα στις διάφορες Διεθνείς Εκθέσεις εκείνης της εποχής, σε μια πιο αφηρημένη βέβαια μορφή, διερευνά τις δυνατότητες του "κατοικείν" γύρω από το κενό. Στα μαθήματα που παρέδιδε στο Bauhaus, προσανατολιζόταν στη συνθετική εξάσκηση των φοιτητών του γύρω από αυτή την ιδέα. Το 1930 προτείνει την πολεοδομία με τύπους κατοικιών που εμπεριείχαν 3 αίθρια, πρόταση που ωστόσο κρίθηκε ελιπτική και όχι τόσο πυκνή για να μπορέσει να έχει κατασκευαστική εφαρμογή.

³"...You have united the Mediterranean n spirit with the new world giving the age-old patio idea of the dwelling a new meaning...", May 1969 Walter Gropius to Lluís Sert.

⁴Correa, C (2012). A place in the Shadow, Germany: Hatje Canje.

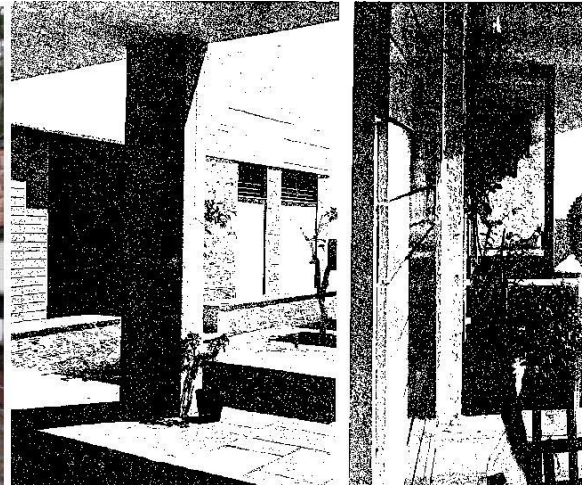
δωμάτιο. Παρατηρούμε πως διαφορετικές κλιματολογικές συνθήκες συντελούν στην υιοθέτηση ενός συγκεκριμένου τύπου κατοικίας.

3.2 ΕΣΩΣΤΡΕΦΕΙΑ versus ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ

Στα αραβικά το αίθριο ανταποκρίνεται στη λέξη «wuest ed dar»⁵ που σημαίνει, το κέντρο της κατοικίας. Είναι άρρηκτα δεμένο με την ισλαμική παράδοση και την έννοια του ιερού της κατοικίας, κάτι που βρίσκεται πιο κοντά στο πνεύμα που επικρατούσε στην αρχαιότητα, με την εστία. Η ιδιωτικότητα είναι το μέγιστο ζητούμενο του αίθριου. Ψηλοί τοίχοι με μικρά ανοίγματα, συνιστούν ένα διακριτό όριο μεταξύ της δημόσιας και της ιδιωτικής ζωής. Δεν υπάρχει εξωτερική πρόσβαση διασφαλίζοντας κατά αυτόν τον τρόπο την απομόνωση, κυρίως των γυναικών.

Εικ. 3: LVAR AALTO _ MUURATSALO 1952

Εικ. 4: ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΝΙΔΗΣ _ ΣΠΕΤΣΕΣ '60

Στην Ευρώπη η εσωστρέφεια της κατοικίας με αίθριο έχει δώσει τη θέση της στην εξωστρέφεια. Το αίθριο δε δημιουργείται έχοντας ως γνώμονα την απομόνωση, λόγω και της έλλειψης πλέον τέτοιων κοινωνικών και θρησκευτικών δεσμεύσεων. Η ιδιωτικότητα μπορεί να θεωρηθεί ένα από τα ζητούμενα αλλά σημαντικότερο θεωρείται η επαφή με τον έξω, υπαίθριο χώρο και η επαφή με τη φύση. Στο Βορρά η επαφή με το φυσικό περιβάλλον και η προσαρμογή της κατοικίας μέσα σε αυτό αποτελεί αντικείμενο έρευνας των αρχιτεκτόνων, παρόλο τον κλειστό χαρακτήρα των ανθρώπων που διαμένουν σε αυτή την περιοχή. Ως παράδειγμα μπορούμε να πάρουμε τη θερινή πειραματική κατοικία του Aalto στο Muuratsalo, που έδωσε μεγάλη ώθηση στην εξέλιξη αυτού του τύπου κατοικίας, ειδικά στην Σκανδιναβία (εικόνα 3). Ανακαλύπτουμε σε αυτό το έργο όλο το πάθος και τη νοσταλγία του Aalto για τη μεσογειακή αρχιτεκτονική, που διαφαίνεται ήδη μέσα από παλαιότερα κείμενά του. Με αυτό το έργο κατέστησε δυνατό το διάλογο ανάμεσα στην οριζοντιότητα των μεσογειακών τοίχων και την καθετότητα των ψηλών δέντρων του σκανδιναβικού τοπίου⁶. Αντίστοιχα στη Μεσόγειο η ζωή είναι υπαίθρια όπως τονίζει και ο Αρης Κωνσταντινίδης⁷. Το κλίμα και ο χαρακτήρας των κατοίκων αυτής της περιοχής του Νότου επιζητούν την κοινωνική ζωή και τη

⁵ Maaloul, N (2008), La casa a patio come paradigma del re cinto, A. Gabbianelli (a cura) Abitare il recinto: Introversione dell'abitare contemporaneo, Roma: Gangemi, p. 36.

⁶ Narne, E (2012), Abitare intorno a un vuoto, Venezia: Marsiglio, σελ. 22.

⁷ Ο Αρης Κωνσταντινίδης αναφέρει χαρακτηριστικά στα κείμενά του: «... Η αυλή, όπου γύρω της αραδιάζονται οι κλειστοί χώροι, είναι πάντα ο βασικός πυρήνας. Δηλαδή ο υπαίθριος χώρος οργανωμένος και κατασκευασμένος έτσι ώστε να είναι και αυτός δοχείο ζωής και να προσφέρει άνεση, χαρά και υγεία...» υιοθετώντας την κατοικία με αίθριο ως τον καλύτερο εκφραστή αυτής της θεωρίας του. Τα παλιά Αθηναϊκά σπίτια, Αθήνα: Πολύτυπον, σελ. 34.

διαμονή έξω από την κατοικία, κυρίως κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών (εικόνα 4). Ως αποτέλεσμα έχουμε την υιοθέτηση αυτής της μορφής στην αρχιτεκτονική της κατοικίας.

3.3 ΥΛΙΚΑ

Τα υλικά που χρησιμοποιούνται δεν είναι τα ίδια, καθώς στο Βορρά μεταχειρίζονται περισσότερο το εμφανές τούβλο και το ασάλι, και στο Νότο την τοιχοποιία και το λευκό επίχρισμα. Αυτό όμως έχει να κάνει με την προσπάθεια των αρχιτεκτόνων να κάνουν χρήση των υλικών που βρίσκονται στον τόπο τους καθώς και με την προσαρμογή των κατοικιών στο φυσικό περιβάλλον στο οποίο ανήκουν. Στο Βορρά, όπου η φύση είναι άγρια με ψηλά δέντρα, χρειάζεται κάτι πιο ζεστό για τη σύνθεση της κατοικίας και για αυτό το λόγο αξιοποιούν το τούβλο. Στο Νότο, όπου η θάλασσα και ο ουρανός γίνονται ένα με τον ορίζοντα, επιδιώκουν να εκμεταλλευτούν αυτή τη σχέση σε υπέρμετρο βαθμό, μέσω της αντανάκλασης του φωτός πάνω στο άσπρο χρώμα των σπιτιών. Αυτό που προσπαθούν να επιτύχουν οι αρχιτέκτονες και στις δύο περιπτώσεις και που είναι και το ζητούμενο των συνθέσεων τους, είναι ο σεβασμός και η εναρμόνιση με το περιβάλλον μέσα από την επιλογή των καταλληλότερων υλικών για την συγκεκριμένη περιοχή. Αυτό παρατηρούμε από τη πληθώρα των παραδειγμάτων που έχουμε και στον Ελλαδικό χώρο, με αντιπροσωπευτικότερο αρχιτέκτονα τον Κυριάκο Κρόκο⁸ που συνέβαλε τα μέγιστα στην αναβίωση αυτού του τύπου. Ένας ακόμη Έλληνας αρχιτέκτονας που πειραματίστηκε με αρχέτυπα κατοικιών καθώς και με τα υλικά, αλλά σε θεωρητικό, περισσότερο, επίπεδο, είναι ο Πάνος Κουλέρμος⁹ καθηγητής στο University of Southern California, Los Angeles.

3.4 ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΟΛΗΣ

Αν κοιτάσουμε την περίοδο του Μεσοπολέμου, τα παραδείγματα των κατοικιών με αίθριο τα οποία έχουμε, απευθύνονται σε συγκεκριμένες εύρωστες κοινωνικές ομάδες κάτι που γίνεται εμφανές από το μέγεθος της κάτοψης, το εμβαδόν της οποίας φθάνει τα 200τ.μ σε εμβαδόν. Επίσης ο συγκεκριμένος τύπος εμφανίζεται τόσο στο Βορρά όσο και στο Νότο σε εξοχικές κατοικίες. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα σε διάφορα νησιά της Μεσογείου όπως το Capri (Bernard Rudofsky) και οι Βαλεαρίδες Νήσοι (Lluís Sert, John Utzon). Πολλές από αυτές τις κατοικίες απευθύνονται όμως, σε ένα καθορισμένο κοινό, αφού πρόκειται για τις κατοικίες των ίδιων των αρχιτεκτόνων ή φίλων τους καλλιτεχνών.

Μέσα όμως από αυτούς τους πειραματισμούς, υιοθετούν σιγά – σιγά το αίθριο ως μια συνθετική επίλυση σε επίπεδο πόλης. Αποδέχονται τη σπουδαιότητα του και προσπαθούν να το εκμεταλλευτούν σε πιο ταπεινές κατοικίες, πολλαπλασιάζοντας την κάθε μονάδα και εντάσσοντάς την στον πολεοδομικό ιστό¹⁰. Μετά τον πόλεμο επαναλαμβάνεται ως πείραμα στο προάστιο Tuscolano της Ρώμης από τον αρχιτέκτονα Adalberto Libera το 1952 αλλά και στην Βόρεια Ευρώπη. Όχι μόνο αυτό, αλλά περνάει και τα ευρωπαϊκά σύνορα και εμφανίζεται στην πολεοδομική πρόταση του Lluís Sert για την πόλη Chimbote του Περού¹¹. Αυτή η πτυχή ενισχύθηκε από διάφορα κινήματα που δημιουργήθηκαν μεταπολεμικά και που έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε πολεοδομικά ζητήματα.

⁸ Πολύ πριν τη νίκη του στο διαγωνισμό για το Βυζαντινό Μουσείο της Θεσσαλονίκης, κεντρικός πυρήνας του οποίου αποτελεί το αίθριο, είχε πειραματιστεί με κατοικίες με ανάλογη τυπολογία στην Κρήτη.

⁹ Εκτός από τα γνωστά κτίρια στην Κρήτη, πειραματίστηκε και με διάφορες θεωρητικές σκέψεις πάνω στη μορφή και τον τύπο. Αυτές οι ανησυχίες φαίνονται στον δωδεκάλογο για τις κατοικίες των Ανθρώπων το 1989 και στο Δωδεκάλογο για τις κατοικίες των Θεών 10 χρόνια αργότερα.

Κουλέρμος, Π (1991), Δωδεκάλογος: 12 Σπίτια στον Ελληνικό Χώρο, Θέματα Χώρου+Τεχνών 22, Αθήνα: Εκδ. Αρχιτεκτονικών Θεμάτων 78-103.

Κουλέρμος, Π (1999) Δώδεκα Σπίτια για τους Θεούς του Ολύμπου (Κατάλογος Έκθεσης). Θεσσαλονίκη: Μουσείο Design

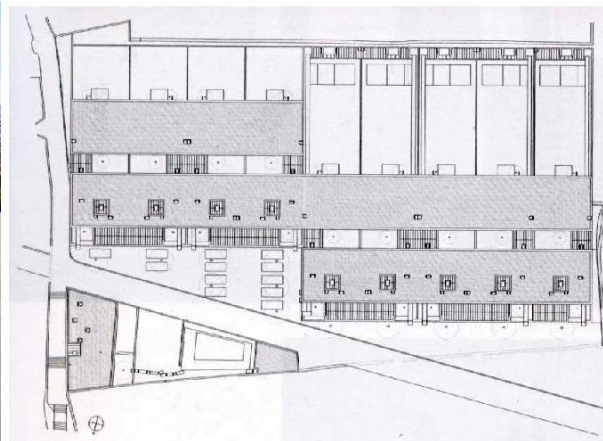
¹⁰ Μια από τις πρώτες προσπάθειες με την λεγόμενη «città orizzontale», δηλαδή «οριζόντια πόλη», γίνεται στο Μιλάνο από τον Pagano, Diotallevi και Marescotti, το 1940.

¹¹ Η κατοικία με αίθριο είναι ένας αγαπημένος τύπος κατοικίας για τον Lluís Sert. Έκανε διάφορους πειραματισμούς, τόσο στη Βαρκελώνη ως μέλος του GATERPAC, όσο και στις ΗΠΑ, όπου διέφυγε. Δίδαξε στο Harvard, όπου πειραματίστηκε μαζί με τους φοιτητές του, όπως και ο Mies στο MIT. Αποτέλεσμα αυτών είναι η κατοικία που διέμενε στο Cambridge (1957), αλλά και οι κατοικίες που σχεδίασε στις Βαλεαρίδες για καλλιτέχνες όπως ο Miro και ο Braque. Έφθασε το ζενίθ με την κατασκευή του Μουσείου Miro στη Βαρκελώνη και του Ιδρύματος Maeght στο Saint Paul de Vence στην Γαλλία.

Τη δεκαετία του '60, ξεκίνησε μια μεγάλη συζήτηση κυρίως από τους ιταλούς νεορασιοναλιστές, όπως ο Aldo Rossi και ο Vittorio Gregotti και την TEAM X¹², που έθεταν καινούργιες απόψεις σχετικά με τη ποιότητα ζωής και τις συνθήκες διαβίωσης στις σύγχρονες ευρωπαϊκές πόλεις. Το αίθριο, σε αυτή τη συγκυρία, βρίσκει πρόσφορο έδαφος να αναπτυχθεί, οπότε και παρατηρούμε μια άνθιση του, η οποία και συνεχίστηκε από μία ετερόκλητη ομάδα αρχιτεκτόνων τόσο του Βορρά όσο και του Νότου, με μερικά από τα πιο σημαντικά παραδείγματα των τελευταίων χρόνων να βρίσκονται στην Ιβηρική χερσόνησο. Ενδεικτικά, για να δικαιολογήσω τα όσα ειπώθηκαν παραπάνω, αναφέρω τα παραδείγματα των John Utzon, Arne Jacobsen (εικόνα 4), Ralph Erskine, Alvaro Siza, Edoardo Souto de Moura¹³(εικόνα 5).

Εικ. 5: ARNE JACOBSEN _ KLAMPENBORG _ 1961

Εικ. 6: SOUTO DE MOURA _ MATOSINHOS _ 1993

4. ΕΠΙΛΟΓΟΣ:

Πολλοί έχουν ασχοληθεί με το αίθριο. Αν η εμπειρία του «κατοικείν» έχει να κάνει με ένα κενό, μέσα σε έναν συμπαγή όγκο, γύρω από το οποίο αναπτύσσονται όλες οι δυναμικές της κατοικίας, αν έχει επαφή και επικοινωνία με το έξω από την κατοικία περιβάλλον και άρα εξωστρέφεια. Αν συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο και πρόκειται για έναν περικλειστο χώρο, σκοπός του οποίου είναι η διασφάλιση της ιδιωτικότητας, η μεγαλύτερη ασφάλεια και η απομόνωση των μελών της οικογένειας. Αν πρόκειται για ένα ακόμη δωμάτιο μέσα στην κατοικία ή για έναν εξωτερικό χώρο. Για τη σημασία που έχει τόσο στην εξασφάλιση του φυσικού φωτισμού όσο και της κυκλοφορίας καθώς και στις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των ενοίκων και των επισκεπτών τους. Το αίθριο ως **όριο**, το αίθριο ως **μονάδα** επαναλαμβανόμενη στη πολεοδομική σύνθεση μιας πόλης, ως αρχιτεκτονικό **στοιχείο** γύρω από το οποίο ξεδιπλώνεται όλη η κατοικία, το αίθριο ως μορφή που καταλήγει τύπος. Όλα αυτά, όπως βλέπουμε, ανεξάρτητα από το ερώτημα Βορρά – Νότος και ποιος είναι- αν υπάρχει- ο τόπος καταγωγής του.

Ο Gio Ponti στο πρώτο τεύχος του περιοδικού Domus, “La casa all’ italiana”, το 1928, γράφει τα εξής: «χρειαζόμαστε έναν καινούριο τρόπο να ζήσουμε και όχι καινούριο τρόπο να κατασκευάσουμε». Μαζί με τον Bernard Rudofsky ανακαλύπτουν πως η ουσία της εμπειρίας της αρχιτεκτονικής δεν είναι ακαδημαϊκή, αλλά κρύβεται στο «κατοικείν» και υιοθετούν την κατοικία με

¹²Ορισμένα από τα μέλη της ομάδας ήταν οι Aldo Van Eyck, Giancarlo de Carlo, Jose Goderch, Ralph Erskine

¹³John Utzon, Κατοικίες Kingo, στο Helsingor στη Σουηδία, το 1956 - Arne Jacobsen, στο Bellevue Bugt στο Klampenborg, στη Δανία το 1961 - Ralph Erskine στην περιοχή Esperanza στο Landskrona, στη Σουηδία, το 1969 - Alvaro Siza, στην Quinta de Malagueira στην Evora, στην Πορτογαλία, το 1977 - Edoardo Souto de Moura, στο Matosinhos, στην Πορτογαλία το 1993.

αίθριο ως τον καλύτερο εκφραστή αυτής της θεωρίας τους¹⁴. Η αίσθηση του να κατοικείς σε ένα χώρο που σου ανήκει, που τον βιώνεις ως δικό σου και όχι ξένο προς σε εσένα, νομίζω πως είναι που κάνει την κατοικία με αίθριο τόσο κοινά αποδεκτή. Παρά τις διαφορετικές κλιματολογικές συνθήκες, η ένταξη στη φύση, η εξωστρέφεια, το φως, η ιδιαίτερη σημασία που δίνεται στα υλικά που χρησιμοποιούνται και η απήχηση που έχει στην πόλη κάνουν το αίθριο αποδεκτό παντού. Η κατοικία με αίθριο είναι ένα θέμα το οποίο παραμένει επίκαιρο. Αυτό μαρτυρούν τα προγράμματα σπουδών διαφόρων πανεπιστημίων ανά τον κόσμο, όπου στο πλαίσιο των μαθημάτων της Αρχιτεκτονικής Σύνθεσης¹⁵, ερευνούν και πειραματίζονται ακόμη σε τέτοιες μορφές, καθιστώντας τον συγκεκριμένο τύπο ακόμη σύγχρονο. Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζουν και οι νέες μορφές που μπορεί να πάρει η κατοικία με αίθριο τον 21^ο αιώνα, ως ένας κεντρικός πυρήνας γύρω από τον οποίο αναπτύσσεται η καθημερινή ζωή των ενοίκων (εικόνα 7-8).

Εικ. 7: CAMPO BAEZZA _ CADIZ _ 2014

Εικ. 8: HUTTUNEN LIPASTIPAKKANEN _ 2009

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Αποτελεί τμήμα της Διδακτορικής μου Διατριβής η οποία εκπονείται στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του .Π.Θ. στη Ξάνθη με τίτλο «Το αίθριο: Ιστορία και Προβληματισμοί πάνω στις Σύγχρονες Αρχιτεκτονικές Μορφές» με υπεύθυνη καθηγήτρια την Ε. Αμερικάνου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

AAVV (2007), Lessons from Bernard Rudofsky, Basel: Architekturzentrum Wien
AAVV (2011), Pride in modesty : modernist architecture and the vernacular tradition in Italy, (ed.) M. Sabatino, Toronto: University of Toronto Press
Ciucci, G (1995), Classicismo, classicismi: architettura Europa-America 1920-1940, Milano: Electa Rovira, J (2000), Jose Lluís Sert, Milano: Electa
Κωνσταντινίδης, Α, Τα Παλιά Αθηναϊκά Σπίτια, Αθήνα: εκδόσεις Πολύτυπον Σημαιοφορίδης, Γ, Le Corbusier: Κείμενα για την Ελλάδα, Αθήνα: Άγρα
Φεσσά – Εμμανουήλ, Ε (2001), Δοκίμια για την Νέα Ελληνική Αρχιτεκτονική, Αθήνα: Ίδρυμα Ιωάννου Φ. Κωστόπουλου

¹⁴ AAVV (2007), Lessons from Bernard Rudofsky: Life as a Voyage, Basel: Architekturzentrum Wien

¹⁵ Αυτό συμβαίνει και στο Ι Έτος στην Αρχιτεκτονική σχολή του ΔΠΘ με υπεύθυνη καθηγήτρια την Ε. Αμερικάνου.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ
ΕΛΕΝΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ

Πήρα το πτυχίο μου από το Istituto Universitario di Architettura di Venezia. Έκανα μεταπτυχιακές σπουδές στην Ιστορία της Αρχιτεκτονικής στο University College of London (The Bartlett School of Architecture). Εκπονώ διδακτορική διατριβή στη Σχολή Αρχιτεκτονικής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης όπου έχω προσφέρει διδακτικό έργο με το ΠΔ 470/80. Έχω διδάξει ως ωρομίσθια καθηγήτρια σε ΤΕΙ. Έχω λάβει μέρος σε ερευνητικά προγράμματα στην περιοχή της Θράκης. Έχω συμμετάσχει και οργανώσει σεμινάρια με τη μόνιμη επιτροπή Νέων Μηχανικών του ΤΕΕ. Είμαι ελεύθερος επαγγελματίας.

ΣΥΓΓΡΟΥ 30, 546 30 ΘΕΣ/ΝΙΚΗ, ΤΗΛ. 6936 222680, ΦΑΞ. 2310 222680, eathan@arch.duth.gr